

महाराष्ट्रातील प्रत्येक तालुक्यात प्रतिनिधी नेमणे आहे.
बातम्या व जाहिराती ७५८८००५००२ या नंबरवर व्हाट्सअप करा.

महाराष्ट्रातील जनसामान्यांच्या न्याय्य व हक्कासाठी लढणारी शक्ती

महाराष्ट्र जनशक्ती

मुख्य संपादक : प्राचार्य डॉ. हसन इनामदार

छत्रपती संभाजीनगर (औरंगाबाद)

वर्ष : दुसरे

अंक : १८२ वा

दिनांक : २५/०४/२०२५

वार : शुक्रवार

गोध्रा घटनेवर सर्वोच्च न्यायालयात ६-७ मे रोजी सुनावणी

नवी दिल्ली : गोध्रा घटनेनंतर झालेल्या खटल्यांमध्ये सुमारे ९ वर्षांनी ३१ जणांना दोषी ठरवण्यात आले. २०११ मध्ये एसआयटी न्यायालयाने ११ दोषींना मृत्युदंड आणि २० जणांना जन्मठेपेची शिक्षा सुनावली होती. नंतर ऑक्टोबर २०१७ मध्ये, गुजरात उच्च न्यायालयाने ११ दोषींची फाशीची शिक्षा जन्मठेपेत रूपांतरित केली. गुजरात उच्च न्यायालयाने या निर्णयाला आव्हान देत सर्वोच्च न्यायालयात अपील दाखल केले आहे. गुजरात सरकारने फेब्रुवारी २०२३ मध्ये म्हटले होते की, ते ११ दोषींना मृत्युदंडाची शिक्षा देण्याची मागणी करतील ज्यांची शिक्षा उच्च न्यायालयाने जन्मठेपेत रूपांतरित केली आहे. दुसरीकडे, अनेक दोषींनी या प्रकरणात त्यांना दोषी ठरवण्याच्या निर्णयाला आव्हान दिले आहे.

दुसऱ्या दिवशी, २८ फेब्रुवारी रोजी, अहमदाबादच्या गुलबर्ग हाऊसिंग सोसायटीमध्ये अनियंत्रित जमावाने ६९ जणांची हत्या केली. मृतांमध्ये काँग्रेसचे माजी खासदार एहसान जाफरी यांचाही समावेश होता, जो त्याच सोसायटीत राहत होता. या दंगलींमुळे राज्यातील परिस्थिती इतकी बिकट झाली की नियंत्रणात आणण्यासाठी तिसऱ्या दिवशी सैन्य तैनात करावे लागले. गोध्रा घटनेनंतर झालेल्या खटल्यांमध्ये सुमारे ९ वर्षांनी ३१ जणांना दोषी ठरवण्यात आले. २०११ मध्ये एसआयटी न्यायालयाने ११ दोषींना मृत्युदंड आणि २० जणांना जन्मठेपेची शिक्षा सुनावली होती. नंतर ऑक्टोबर २०१७ मध्ये, गुजरात उच्च न्यायालयाने ११ दोषींची फाशीची शिक्षा जन्मठेपेत रूपांतरित केली. गुजरात उच्च न्यायालयाने या निर्णयाला आव्हान देत सर्वोच्च न्यायालयात अपील दाखल केले आहे. गुजरात सरकारने फेब्रुवारी २०२३

मध्ये म्हटले होते की, ते ११ दोषींना मृत्युदंडाची शिक्षा देण्याची मागणी करतील ज्यांची शिक्षा उच्च न्यायालयाने जन्मठेपेत रूपांतरित केली आहे. दुसरीकडे, अनेक दोषींनी या प्रकरणात त्यांना दोषी ठरवण्याच्या निर्णयाला आव्हान दिले आहे. गोध्रा घटनेनंतर झालेल्या गुजरात दंगलींमध्ये एक हजारहून अधिक लोक मारले गेले. त्यापैकी ७९० मुस्लिम आणि २५४ हिंदू होते. गोध्रा घटनेच्या दुसऱ्या दिवशी, २८ फेब्रुवारी रोजी, अहमदाबादच्या गुलबर्ग हाऊसिंग सोसायटीमध्ये अनियंत्रित जमावाने ६९ जणांची हत्या केली. मृतांमध्ये काँग्रेसचे माजी खासदार एहसान जाफरी यांचाही समावेश होता, जो त्याच सोसायटीत राहत होता. या दंगलींमुळे राज्यातील परिस्थिती इतकी बिकट झाली की नियंत्रणात आणण्यासाठी तिसऱ्या दिवशी सैन्य तैनात करावे लागले.

खलिस्तानी दहशतवादी मंगत सिंगला अमृतसर येथून अटक

अमृतसर : उत्तर प्रदेश दहशतवाद विरोधी पथक (एटीएस) आणि साहिबाबाद पोलिसांच्या संयुक्त पथकाने अमृतसरमध्ये छापा टाकला आणि एका खलिस्तानी दहशतवाद्याला अटक करण्यात यश आले. मिळालेल्या माहितीनुसार, हा दहशतवादी गेल्या ३० वर्षांपासून फरार होता. माहिती मिळाल्यानंतर, यूपी एटीएस टीमने अमृतसर ग्रामीण पोलिसांशी संपर्क साधला. त्यानंतर तिम्मेवाला गावात छापा टाकण्यात आला आणि आरोपीला अटक करण्यात आली. या दहशतवाद्याची ओळख मंगत सिंग अशी झाली आहे, जो अमृतसर ग्रामीणमध्ये लपला होता. खलिस्तानी संघटनेचा सदस्य मंगत सिंग याला अटक करण्यात आल्याची माहिती पोलिस अधिकाऱ्यांनी दिली आहे. अटक करण्यात आलेला आरोपी मंगत सिंग याच्यावर १९९३ पासून खुनाचा प्रयत्न, शस्त्रास्त्र कायदा आणि दहशतवादी कारवाया (प्रतिबंध) कायदा (टाडा) अंतर्गत गंभीर गुन्हे दाखल आहेत. अधिकाऱ्यांच्या म्हणण्यानुसार,

मंगत सिंगला पहिल्यांदा १९९३ मध्ये अटक करण्यात आली होती. दोन वर्षे तुरुंगात घालवल्यानंतर १९९५ मध्ये त्याला जामीन मिळाला. पण बाहेर आल्यानंतर मंगत सिंग फरार झाला. तो जवळजवळ ३० वर्षे फरार होता. यूपी पोलिस गेल्या ३० वर्षांपासून आरोपी मंगत सिंगचा शोध घेत होते. मंगत सिंग हा एक वॉन्टेड दहशतवादी होता. उत्तर प्रदेश सरकारने आरोपी मंगत सिंगला अटक करण्यासाठी माहिती देणाऱ्या व्यक्तीला २५,००० रुपयांचे बक्षीस जाहीर केले होते. यूपी पोलिसांच्या नोंदीनुसार, तो आणखी एका दरोडा आणि खंडणी प्रकरणातही हवा होता. मंगत सिंगचे बंदी घातलेल्या दहशतवादी संघटने खलिस्तान कमांडो फोर्स (केसीएफ) शी असलेले संबंधही समोर आले आहेत. वास्तविक, मंगत सिंग याचा भाऊ संगत सिंग उर्फ गुजर सिंग केसीएमचा प्रमुख होता. ज्यामुळे मंगत सिंग देखील या संघटनेशी जोडला गेला. १९९० मध्ये पंजाब पोलिसांशी झालेल्या चकमकीत संगत सिंग मारला गेला.

पहलगाम हल्ला- गुजरातेतील मृताच्या पत्नीचा संताप

सुरत : मंगळवारी जम्मू आणि काश्मीरमधील पहलगाम येथे झालेल्या दहशतवादी हल्ल्यात तीन गुजराती नागरिकांचा मृत्यू झाला. त्यात सुरतचे शैलेशभाई कल्थिया यांचाही समावेश होता. गुरुवारी त्यांच्यावर अंत्यसंस्कार करण्यात आले. हजारोंच्या गर्दीत, केंद्रीय मंत्री सीआर पाटील त्यांच्या कुटुंबाचे सांत्वन करण्यासाठी पोहोचले. या काळात त्यांना मृताची पत्नी शीतलबेन यांच्या संतापाला सामोरे जावे लागले. शीतलबेन यांनी या दहशतवादी हल्ल्यासाठी सरकार आणि सुरक्षा यंत्रणांना जबाबदार धरले. त्यांनी केंद्रीय मंत्र्यांना सांगितले, 'पहलगाममध्ये सैन्य नव्हते, पोलिस नव्हते. मी मदतीसाठी ओरडत राहिले.

इतके मोठे पर्यटन स्थळ असूनही, तेथे वैद्यकीय शिबिर नव्हते. तुम्ही लोक जनतेच्या करांचा वापर करून हेलिकॉप्टरमधून प्रवास करता. तुमचे जीवन हे जीवन आहे, करदात्यांचे जीवन हे जीवन नाही का? ४४ वर्षीय शैलेशभाई हे सुरत शहरातील चिकूवाडी परिसरातील रहिवासी होते. ते स्टेट बँक ऑफ इंडियामध्ये व्यवस्थापक होते. ते चार वर्षांपूर्वी बदलीमुळे मुंबईला गेले होते. ते त्यांच्या पत्नी आणि दोन मुलांसह पहलगामला गेले होते तेव्हा ते दहशतवादी हल्ल्याचा बळी ठरले. पहलगाम हल्ल्यात एकूण २७ पर्यटकांचा मृत्यू झाला होता. सुमारे २० जण जखमी झाले आहेत.

बातम्या व जाहिरातीसाठी संपर्क 7588005002

महाराष्ट्रातील प्रत्येक तालुक्यात प्रतिनिधी नेमणे आहे.

कृपया दुपारी १२ ते रात्री ८ या वेळेत संपर्क करा.

संपर्क क्र. 7588005002

पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याचा काँग्रेसकडून निषेध

चिखली (महेश मुंडे) : जम्मू-काश्मीरच्या पहलगाममध्ये मंगळवारी दहशतवाद्यांनी भारताला कधीही भरून न निघाणारी जखम दिली. पोलिसांच्या गणवेशात आलेल्या दहशतवाद्यांनी विविध राज्यातून काश्मीर पाहायला आलेल्या पर्यटकांवर अंदाधुंद गोळीबार केला. या घटनेत २६ पर्यटकांचा मृत्यू झाला, तर अनेकजण रुग्णालयात मृत्यूशी झुंज देत आहेत. या हल्ल्याच्या काँग्रेस पक्षाकडून निषेध करण्यात आला असून देशाची एकता आणि अखंडता खंडित करणाऱ्या दहशतवादाचा केंद्र सरकारने कायमचा बिमोड करावा, असे प्रतिपादन जिल्हा काँग्रेस कमिटीचे अध्यक्ष तथा माजी आमदार राहुल भाऊ बोंद्रे यांनी केले. गुरुवार २४ एप्रिल रोजी चिखली शहरातील छत्रपती शिवाजी महाराज पुतळ्यासमोर पहलगाम दहशतवादी हल्ल्याचा चिखली शहर व तालुका काँग्रेसकडून निषेध करण्यात आला. यावेळी राहुल भाऊ बोंद्रे बोलत होते. प्रारंभी दहशतवाद्यांच्या प्रतिकात्मक पुतळ्याचे दहन करून २६ भारतीय पर्यटकांना श्रद्धांजली वाहण्यात आली. दरम्यान भारत माता की जय, पाकिस्तान मुर्दाबाद, देश के सन्मान में काँग्रेस मैदान मे, दहशतवादी कारवाईचा निषेध करणाऱ्या घोषणांनी परिसर दणाणून गेला होता. यावेळी चिखली शहर अध्यक्ष अतहरोद्दीन काझी, डॉ. मोहमंद इसरार, सचिन बोंद्रे, प्रा. निलेश गांवडे, डॉ. सत्येंद्र भुसारी, रामभाऊ जाधव, रिककी काकडे, प्रदिप पचेरवाल, आषिफ भाई, रफिक सेठ, राजु रज्जाक, गोपाल देवडे, शेख खैरु, जय बोंद्रे, बिदुसिंग इंगळे, शेख जाकीर,

शहेजाद अली खान, सचिन शेठे, विजय जागृत, प्रकाश सपकाळ, रवि तोडकर, डॉ. अमोल लहाने, डॉ. रविंद्र कमळस्कर, डॉ. संजय घुगे, विजय पाटील, भास्कर चांदोरे, शेख अजु, शकील भाई, अब्दुल बागवान, हानिफ बाबा, मलीक भाई, गजानन वानखेडे, बिटू वानखेडे, प्रकाश चव्हाण, अजिम शेलुद, शेषराव अंभोरे, जीवनबापु देशमुख, प्रल्हाद म्हस्के, परमेश्वर साळवे, शेषराव साळवे, प्रदिप साळवे, शेख अफजल, लक्ष्मण भिसे, यांच्यासह असंख्य कार्यकर्त्यांची उपस्थिती होती. ध्रुवीकरणविरोधात भारतीयोंची एकजूट महत्वाची देशातील सर्व लोक या दहशतवादी हल्ल्याचा निषेध करत आहेत. हे दहशतवादी हल्ले समाजात फूट पाडण्यासाठी आणि ध्रुवीकरण करण्यासाठी रचले गेले आहेत. आम्ही सर्व भारतीयांना एकत्र राहण्याचे आणि सांप्रदायिक सलोखा व शांतता राखण्याचे आवाहन करतो. समाजात तेढ वाढणार नाही याची आपण सारे काळजी घेऊ या, असे आवाहनही जिल्हा काँग्रेस कमिटीचे अध्यक्ष तथा माजी आमदार राहुल भाऊ बोंद्रे यांनी केले. अतिरेकी भारतात आले कसे? भ्याड हल्ला करणारे अतिरेकी भारतात आले कसे? त्यांना शस्त्र कसे मिळाले? ते परत कसे जाऊ शकले? यासारखे प्रश्न उपस्थित करून कठोर कारवाई करण्याची मागणी जिल्हा काँग्रेस कमिटीचे अध्यक्ष तथा माजी आमदार राहुल भाऊ बोंद्रे यांनी केली. अतिरेकी धार्मिक तेढ निर्माण करतात मग ते देशातील असो की देशाबाहेरील. मानवतेला काळीमा फासणाऱ्यांना केंद्र सरकारने धडा शिकवावा, आम्ही भारतीय म्हणून त्यांच्या पाठीशी असल्याचे

श्री विठ्ठलसाई कारखान्याच्या अध्यक्षपदी बसवराज पाटील यांची बिनविरोध निवड

मुरुम (प्रा. सुधीर पंचगल्ले) : तालुक्यातील श्री विठ्ठलसाई सहकारी साखर कारखान्याच्या चेअरमनपदी माजी मंत्री बसवराज पाटील यांची बिनविरोध निवड करण्यात आली तर व्हाईस चेअरमनपदी सादिक काझी यांची निवड करण्यात आली आहे. मुरुम येथील श्री विठ्ठलसाई सहकारी साखर कारखान्याची पंचवार्षिक निवडणुक बिनविरोध पार झाली आहे. कारखान्याचे सर्व २१ संचालक बिनविरोध निवडून आल्यानंतर चेअरमन व व्हाईस चेअरमनपदाच्या निवडीसाठी कारखाना कार्यस्थळावर बैठक पार पडली. यावेळी अध्यासी अधिकारी म्हणून जिल्हा उपनिबंधक पांडुरंग साठे यांनी काम पाहिले. चेअरमन पदासाठी माजी मंत्री बसवराज पाटील यांचे नांव रामकृष्णपंत खरोसेकर यांनी सुचवले त्यास केशवराव पवार यांनी अनुमोदन दिले. तसेच व्हाईस चेअरमन पदासाठी सादिक काझी यांचे नांव शरणप्पा पत्रिके यांनी सुचवले त्यास माणिकराव राठोड यांनी अनुमोदन दिले. दोन्ही पदासाठी सभेत एक एकच नांव सुचविल्याने अध्यासी अधिकारी यांनी चेअरमन पदासाठी बसवराज

पाटील यांची तर व्हाईस चेअरमन पदासाठी सादिक काझी यांची बिनविरोध निवड झाल्याचे जाहीर केले. सभेस नवनिर्वाचित संचालक बापुराव पाटील, शरण बसवराज पाटील, विठ्ठलराव पाटील, संजय बिराजदार, दिलीप पाटील, अॅड. सुभाषराव राजोळे, विठ्ठलराव बदोले, राजीव हेबळे, संगमेश्वर घाळे, शब्बीर जमादार, शिवलिंगप्पा माळी, शिवमूर्ती भांडेकर, दिलीप भालेराव, सौ. इरम्माताई स्वामी, श्रीमती मंगलताई गरड व कारखान्याचे कार्यकारी संचालक एस. आर. गवसाणे उपस्थित होते. यावेळी बोलताना कारखान्याचे नवनिर्वाचित चेअरमन पाटील म्हणाले की, कारखान्याची निवडणुक बिनविरोध झाल्याने सभासदांनी आमच्यावर खूप मोठा प्रचंड विश्वास दाखविला आहे. याबद्दल सभासदांचे आभार व्यक्त करून, अशाच सहकार्याची अपेक्षा व्यक्त करतो. यापुढे संचालक मंडळाची आणखीन जबाबदारी वाढली आहे. त्यांच्या विश्वासास पात्र राहून यापुढेही सभासदांचे हित डोळ्यापुढे ठेवून उपपदार्थ निर्मितीसह कारखान्याची उत्तरोत्तर प्रगती साधली जाईल. येत्या गळीत

हंगामात साडेपाच लाख मे.टन ऊस गाळपाचे उद्दिष्ट असून ऊस उत्पादक शेतकरी, सभासद, तोडणी वाहतुक यंत्रणा, कारखाना कर्मचारी व कामगार या सर्वांच्या सहकार्याने यशस्वीरित्या उद्दिष्ट पूर्तता होईल असा विश्वास त्यांनी यावेळी व्यक्त केला. तसेच आपल्या कारखान्याचे प्रति दिनी ३० हजार लिटर डिस्टिलरी/इथेनॉल प्रकल्पाचे काम प्रगतीपथावर असून लवकरच प्रकल्प उभारणीच्या कामास सुरुवात होणार आहे. यासाठी प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी, केंद्रीय सहकार मंत्री अमीत शहा, मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस, उपमुख्यमंत्री एकनाथराव शिंदे, उपमुख्यमंत्री अजित पवार यांचे फार मोठे सहाय्य आपल्याला मिळाले आहे. यावेळी कारखान्याचे नवनिर्वाचित चेअरमन, व्हाईस चेअरमन व सर्व संचालकांचा यथोचित सत्कार करून त्यांना शुभेच्छा देण्यात आल्या. या कार्यक्रमासाठी कारखाना कार्यक्षेत्रातील सभासद, ऊस उत्पादक शेतकरी, पदाधिकारी, कार्यकर्ते, कारखान्यातील अधिकारी, कर्मचारी, कामगार व हितचिंतक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

बातम्या व जाहिरातीसाठी संपर्क 7588005002

महाराष्ट्रातील प्रत्येक तालुक्यात प्रतिनिधी नेमणे आहे.

कृपया दुपारी १२ ते रात्री ८ या वेळेत संपर्क करा.

संपर्क क्र. 7588005002

महाराष्ट्र रिपब्लिकन पक्ष प्रत्येक गाव खेड्यात पोहोचविणार - राहुल वडमारे

छत्रपती संभाजीनगर : येथील प्रत्येक गाव खेड्यात सोलापूर येथील शासकीय महाराष्ट्र रिपब्लिकन पक्षाच्या राज्यस्तरीय बैठकीमध्ये प्रमुख उपस्थिती संस्थापक अध्यक्ष माननीय संजय भैय्या सोनवणे हे उपस्थित होते या कार्यक्रमात अनेक नवनियुक्त पदाधिकारी नेमले गेले व महाराष्ट्र रिपब्लिकन पक्षाच्या ध्येय धोरणाबद्दल सविस्तर चर्चा करण्यात आली त्या ठिकाणी विचार मांडत असताना छत्रपती संभाजी नगरचे (औरंगाबाद) जिल्हाध्यक्ष राहुल जी. वडमारे यांनी छत्रपती संभाजीनगर

येथील प्रत्येक गाव खेड्यात महाराष्ट्र रिपब्लिकन पक्षाची शाखा स्थापन करण्याचा सर्व समक्ष संकल्प घेतलेला आहे. या महत्त्वपूर्ण बैठकीस पश्चिम महाराष्ट्राचे नवनियुक्त अध्यक्ष राहुल शंके, सोलापूर जिल्हाध्यक्ष लखन भंडारे, महेंद्र जाधव, परभणी जिल्हा अध्यक्ष माधव हत्तीआंबरे, संभाजीनगरचे संघटक रतन जाधव, सातारा जिल्हा अध्यक्ष किरण भाऊ बगाटे, नांदेड जिल्हा अध्यक्ष ज्ञानोबा ढवळे व सोलापूर येथील असंख्य महाराष्ट्र रिपब्लिकन पक्षाचे कार्यकर्ते उपस्थित होते..

यवतमाळची अदिबा अनम अश्फाक अहमद बनली महाराष्ट्राची पहिली महिला मुस्लिम आय.ए.एस. अधिकारी!

यवतमाळ (महेश मुंडे) : जाहीर झालेल्या केंद्रीय लोकसेवा आयोग (UPSC 2024) च्या अंतिम निकालामध्ये महाराष्ट्रासाठी अभिमानाची बाब ठरली आहे. यवतमाळ जिल्ह्याची कन्या, अदिबा अनम अश्फाक अहमद हिने संपूर्ण भारतातून 142 वी रँक पटकावली असून तिची IAS सेवेसाठी निवड होण्याची पूर्ण शक्यता आहे. विशेष म्हणजे, अदिबा ही महाराष्ट्रातील पहिली महिला मुस्लिम IAS अधिकारी बनली आहे. याआधी देखील अदिबाने UPSC ची मुलाखत दिली होती, मात्र अंतिम यादीत तिचे नाव आले नव्हते. यावर्षी मात्र तिने अपार मेहनत, सातत्य आणि चिकाटीच्या जोरावर यश संपादन करत आपले स्वप्न साकार केले आहे. अदिबा हज हाऊस IAS प्रशिक्षण संस्था आणि नंतर जामीया निवासी प्रशिक्षण केंद्राची विद्यार्थिनी होती. या संस्थांमध्ये मिळालेल्या मार्गदर्शनाचा आणि अभ्यासाच्या सखोल तयारीचा तिला मोठा फायदा झाला. अदिबाच्या या यशामुळे अनेक महिला, विशेषतः अल्पसंख्याक समाजातील विद्यार्थिनींसाठी ती एक प्रेरणास्रोत ठरणार आहे. तिच्या कर्तृत्वामुळे महाराष्ट्रात आणि संपूर्ण देशभरात तिचे कौतुक केले जात आहे. अदिबा अनमचे हे यश नव्या पिढीसाठी दिशादर्शक ठरेल, हे निश्चित!

मानवा तुझं आहे तुझं पाशी पण मार्ग विसरलाशी - सुप्रसिद्ध संमोहनतज्ञ श्री नांदेडकर

जालना (प्रा. डॉ. राजेंद्र सोनवणे) : "मानवा तुझं आहे तुझ्यापाशी, पण मार्ग विसरलाशी," अशी आजच्या पिढीची स्थिती असून जिथे उपचार संपतात तिथे संमोहनशास्त्र कार्य करते, असे प्रतिपादन जेईएस महाविद्यालय जालना येथे आयोजित संमोहनविषयक कार्यशाळेत छत्रपती संभाजी नगर येथील संमोहनशास्त्र तज्ञ श्री. एस के नांदेडकर यांनी केले. जेईएस महाविद्यालय जालना येथे IQAC व स्टॉप वेलफेअर कमिटी तर्फे एक दिवसीय कार्यशाळेचे आयोजन करण्यात आले होते. यावेळी कार्यक्रमाच्या अध्यक्षपदी प्राचार्य डॉ. गणेश

अग्निहोत्री होते, प्रमुख मार्गदर्शक म्हणून छत्रपती संभाजी नगर येथील संमोहनशास्त्र तज्ञ श्री एस के नांदेडकर होते. व्यासपीठावर उपप्राचार्य डॉक्टर महावीर सदावर्ते, IQAC विभागाचे प्रमुख प्रा. डॉ. गणेश रोकडे, स्टॉप वेलफेअर कमिटीचे सचिव प्रा. डॉ. राजेंद्र सोनवणे, श्रीमती शोभा पंढरे आदींची उपस्थिती होती. यावेळी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रा. डॉ. राजेंद्र सोनवणे यांनी केले. मानवी जीवनामध्ये संमोहनाचे कोणकोणते फायदे आहेत, हे सांगून कार्यशाळा आयोजन करण्यामागील भूमिका त्यांनी स्पष्ट केली. यावेळी कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना श्री एस के नांदेडकर म्हणाले की आनंदी जीवन जगण्यासाठी, मनासारखे काही घडण्यासाठी प्रयत्न व परिश्रम करण्याची गरज आहे, परंतु आज मानवी जीवन भरकटलेले आहे त्याला योग्य दिशाची गरज असून त्यासाठी संमोहन शास्त्र अतिशय उपयुक्त आहे. व्यक्तीमधील सुखदायी जीवनाचा प्रवास घडून आणण्यासाठी, अंतर्मनाचे रहस्य उलगडून सांगण्याचे कौशल्य फक्त संमोहन शास्त्रातच आहे प्रत्येकाने आपल्या अंतर्मनाची शक्ती ओळखली पाहिजे, त्यामुळे यशस्वी, सुखी जीवन

होऊन समृद्धीकडे वाटचाल होते. नैराश्यमय जीवनातून मुक्ती तसेच दैनंदिन ताणयातणावा पासून मुक्त जीवन, व्यक्तिमत्त्वाचा विकास टाईम मॅनेजमेंट, मनी मॅनेजमेंट, मनातील न्यूनगंड दूर करण्यासाठी जीवनात भाषण संभाषण कला अवगत करण्याकरता, मानवी संबंध व सहकाऱ्यांची संबंध वाढवण्यासाठी, गमावलेला आत्मविश्वास जागवण्यासाठी, निरोगी जीवनाकडे वाटचाल करण्यासाठी तसेच विविध आजार व विकारांपासून मुक्त होण्यासाठी, स्मरणशक्ती वाढवण्यासाठी, वाईट सवयी व व्यसनापासून मुक्त होण्यासाठी संमोहन शास्त्राची गरज आहे, विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक व व्यावसायिक यश प्राप्तीचा मंत्र संमोहन शास्त्र देते. विविध समस्यांचे निराकरण संमोहनातून होते. आंतरिक शक्ती वाढवण्यासाठी ध्यानधारणा करण्याची गरज आहे, सच्चया ध्यान साधनेतूनच ज्ञान प्राप्त होते. संमोहन प्रयोगातून व्यक्तीचे दुःख निर्मूलन होते संपलेले जीवन पुन्हा सुरू होते व्यक्तिवरील दोष नाहीसे होतात मनातील भीती दूर होते अंतरिक क्षमता वाढून नवीन प्रेरणा मिळतात, स्वभावात व कृतीत बदल घडतात, आणि व्यक्ती झपाट्याने

कार्य करू लागते, केलेल्या कार्यातूनच त्याला यश प्राप्ती, अर्थप्राप्ती होते. संमोहनाला आरोग्याची संजीवनी शास्त्रही म्हटले जाते, संमोहन ही ऋषीमुनींकडून मिळालेली देणगी असून, आज आपण विसरलेलो आहोत, "तुझं आहे तुझं पाशी मार्ग विसरलाशी". अशी मानवी अवस्था झाल्याचे ही श्री. नांदेडकर यांनी सांगितले. यावेळी अध्यक्षीय भाषण करताना प्राचार्य डॉ. गणेश अग्निहोत्री म्हणाले की, संमोहनातून आपल्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास होतो, आंतरिक प्रेरणा वाढवून, आपण विविध समस्यांवर मात करू शकतो, अगदी दुर्धर आजार बरे होतात, त्यासाठी मनाची तयारी असावी लागते. विद्यार्थी व शिक्षकांमध्ये विविध कौशल्य विकसित करण्यासाठी संमोहनाची गरज आहे, असेही प्राचार्य डॉ. अग्निहोत्री यांनी सांगितले. या कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. डॉ. धनश्री देशपांडे यांनी तर उपस्थितांचे आभार प्रा. डॉ. बाबासाहेब वाघ यांनी मानले. या कार्यशाळेस महाविद्यालयातील विद्यार्थी- विद्यार्थिनी, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

समतेवर आधारित नवभारताची उभारणी आवश्यक - डॉ. ऋषिकेश कांबळे

मुरुम (प्रा. सुधीर पंचगल्ले) : डॉ. आंबेडकर यांनी सामाजिक समता, आर्थिक न्याय आणि बौद्धिक स्वातंत्र्य या तत्त्वांवर आधारलेला भारत घडविण्याचे स्वप्न पाहिले होते. त्यांचा विश्वास होता की, प्रत्येक नागरिकाला शिक्षण, आरोग्य, रोजगार आणि आत्मसन्मान मिळालाच पाहिजे. भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून त्यांनी घटनेच्या माध्यमातून प्रत्येक नागरिकाला समान हक्क मिळावेत, यासाठी महत्त्वपूर्ण तरतुदी केल्या. जातीभेद, अस्पृश्यता आणि भेदभाव नष्ट व्हावा, हा त्यांचा प्रमुख हेतू होता. समतेवर आधारित नवभारताची उभारणी होण्याची आवश्यकता असल्याचे प्रतिपादन ज्येष्ठ समीक्षक डॉ. ऋषिकेश कांबळे यांनी केले. भीम नगर, मुरुम ता. उमरगा येथील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर मध्यवर्ती जयंती उत्सव समितीच्या वतीने आयोजित बुधवारी (ता. २३) रोजी व्याख्यानाप्रसंगी प्रमुख वक्ते म्हणून ते बोलत होते. या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थानी मराठवाडा साहित्य परिषदेचे

माजी उपाध्यक्ष प्रा. किरण सगर होते. यावेळी महाराष्ट्र अंधश्रद्धा निर्मूलन समितीचे जिल्हा कार्याध्यक्ष प्रा. डॉ. महेश मोटे, संभाजीनगरचे प्रा. डॉ. मिलिंद वाहुळे, प्रा. स्वाती कांबळे, पाशा कोतवाल, फिनिक्स सगर आदींची प्रमुख उपस्थिती होती. प्रारंभी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या पूर्णाकृती पुतळ्यास पुष्पहार घालून मान्यवरांच्या हस्ते अभिवादन करण्यात आले. पुढे बोलताना डॉ. कांबळे म्हणाले की, शिक्षण हाच खरा मुक्तीचा मार्ग आणि समाज परिवर्तनाचे सर्वात प्रभावी साधन असून "शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा" हा त्यांचा मंत्र आजही लाखो तरुणांसाठी मार्गदर्शक ठरतो आहे. आज भारतात अनेक क्षेत्रांत प्रगती झाली असली, अजूनही सामाजिक विषमता, बेरोजगारी आणि शिक्षणातील असमानता या बाबतीत सुधारणा आवश्यक आहेत. बाबासाहेबांच्या विचारांना कृतीत आणणे हेच त्यांना खरी आदरांजली ठरेल. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्वप्न पूर्ण करण्यासाठी प्रत्येक

भारतीयाने आपल्या परीने सामाजिक समतेसाठी प्रयत्न केला पाहिजे. अध्यक्षीय समारोपप्रसंगी प्रा. किरण सगर की, बाबासाहेबांनी जी राज्यघटना बनवली ती सर्वसमावेशक सर्वोत्कृष्ट असून तो आपला लोककल्याणकारी आदर्श ग्रंथ आहे. संविधानामुळेच माणूस माणसात आला. त्याला सर्व प्रकारचे हक्क मिळून कर्तव्याची जाणीव झाली. या भारू संविधानाचे पावित्र्य राखणे ही आपल्या सर्वांची नैतिक जबाबदारी आहे. प्रा. डॉ. महेश मोटे यांनी मनोगत व्यक्त केले. आशिष नाईकवाडे, गौतम गायकवाड, राहुल गायकवाड, राष्ट्रगीत कांबळे, सहील गायकवाड, आकाश बनसोडे, रोहन कांबळे, वैशाली बनसोडे, प्रज्ञा कांबळे आदींनी पुढाकार घेतला. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक प्रशांत गायकवाड यांनी केले. सूत्रसंचालन संतोष कांबळे तर आभार प्रा. महेश कांबळे यांनी मानले. या कार्यक्रमाला शहर व परिसरातील आंबेडकरप्रेमी नागरिक उपस्थित होते.

आठव्या प्रबोधन साहित्य परिषदेच्या कवी संमेलनाध्यक्षपदी प्रा. डॉ. सतीश मस्के

पिंपळनेर : प्रबोधन साहित्य परिषद व प्रगतशील लेखक संघ, यांच्या वतीने दि.२७ एप्रिल २०२५ रोजी सटाणा येथे भारतीय संविधानाचे अमृत महोत्सवी वर्ष व कॉ.शरद पाटील यांचे जन्मशताब्दी वर्षाचे औचित्य साधून आठव्या प्रबोधन साहित्य परिषद संमेलनाचे आयोजन करण्यात आले आहे. या साहित्य परिषदेच्या संमेलनातील कवी संमेलनाच्या अध्यक्षपदी पिंपळनेर येथील कर्म.आ.मा.पाटील कला, वाणिज्य व विज्ञान वरिष्ठ महाविद्यालयातील साहित्यिक, समीक्षक, कवी व मराठी विभागप्रमुख प्रा. डॉ.सतीश मस्के

यांची कवी संमेलनाच्या अध्यक्षपदी निवड झाल्याचे प्रबोधन साहित्य परिषदेचे डॉ. सिध्दार्थ जगताप, प्रगतिशील लेखक संघाचे डॉ.राकेश वानखेडे, दादा खरे यांनी कळवले आहे. प्रा. डॉ. सतीश मस्के यांना या अगोदर शैक्षणिक, सामाजिक व साहित्य क्षेत्रातील उल्लेखनीय कार्य केल्याबद्दल राज्यस्तरीय पुरस्काराने सन्मानित करण्यात आले आहे. त्यांचे खान्देशातील आंबेडकरी चळवळ खंड १,२,३ त्याचबरोबर आंबेडकरी यौध्दा (गौरवग्रंथ), हंबरडा(कथासंग्रह), दाटून आलेल्या कळा(कवितासंग्रह), माणुसकीचा गहिवर (ललित लेखसंग्रह) असे सहा ग्रंथ प्रकाशित झालेले आहेत. त्याचबरोबर त्यांनी विविध साहित्य संमेलनाच्या परिसंवादात, चर्चासत्रात, कवी संमेलनात सहभाग नोंदवला असून त्यांचे आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय, राज्यस्तरीय, विद्यापीठ स्तरीय पातळीवर शोधनिबंधही प्रकाशित झालेले आहेत. त्यामुळे त्यांचे कवी संमेलनाच्या अध्यक्षपदी निवड झाल्याबद्दल सर्व स्तरातून अभिनंदन होत आहे.

इरफान इनामदार

मो. 8956362639
8087880274
9405109103

E-mail : sahilcomputer05@gmail.com

साहिल

कॉम्प्युटर्स अँड प्रिंटर्स

- ◆ डी.टी.पी.जॉब वर्क
- ◆ मराठी, हिंदी, इंग्रजी
- ◆ एम.फील-पी.एच.डी., थेसिस
- ◆ स्पायरल / हार्ड बाईन्डिंग
- ◆ लॅमिनेशन
- ◆ कलर प्रिंट

विद्यापीठ गेट जवळ, जयसिंगपूरा, औरंगाबाद.

पी. एम. श्री जिल्हा परिषद प्रशाला लाडसावंगी येथे क्यू. आर. कोड फॉर फ्लोरा उपक्रम उत्साहात संपन्न

छत्रपती संभाजीनगर : जागतिक वसुंधरा दिनानिमित्त पी. एम. श्री जिल्हा परिषद प्रशाला लाडसावंगी ता.जि.छ.संभाजीनगर येथे इको क्लब फॉर मिशन लाईफ अंतर्गत क्यू.आर कोड फॉर फ्लोरा उपक्रम उत्साहात संपन्न झाला. भारत सरकारच्या शिक्षण मंत्रालय, शालेय नेतृत्व आणि साक्षरता विभागातर्फे मिशन लाईफ म्हणजेच

पर्यावरणासाठी जीवनशैलीला प्रोत्साहन देण्यासाठी दि. 22 एप्रिल 2025 रोजी जागतिक वसुंधरा दिनानिमित्त विविध उपक्रम घेण्याचे निर्देशित करण्यात आले आहे. त्या अनुषंगाने पी एम श्री जिल्हा परिषद प्रशाला, लाडसावंगी, ता.जि.छ.संभाजीनगर येथे दि 23 एप्रिल 2025 रोजी जागतिक वसुंधरा दिनाच्या औचित्याने क्यू आर कोड फॉर फ्लोरा म्हणजेच वनस्पतींसाठी क्यू

आर कोड हा उपक्रम घेण्यात आला. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 2020 नुसार पर्यावरण जागरूकता आणि शाश्वत पद्धतींना सक्रियपणे प्रोत्साहन देण्यासाठी विद्यार्थी सहभागातून जागरूकता हे उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी या उपक्रमाचे आयोजन प्रशालेचे मुख्याध्यापक श्री गोरख नजन यांनी केले. एकविसाव्या शतकातील वाटचालीत डिजिटलायझेशन ला अनन्यसाधारण महत्त्व आहे. विद्यार्थ्यांना तंत्रज्ञान आणि डिजिटल युगाची ओळख करून देत एकविसाव्या शतकातील कौशल्ये आत्मसात करताना असे डिजिटल उपक्रम नक्कीच फायदेशीर ठरतील. शाळेतील इयत्ता 5 वी ते 9 वी चे सर्व विद्यार्थी व शिक्षकांनी दि. 22 एप्रिल रोजी शाळेतील सर्व झाडांचे प्रकार, नावे, संख्या इ. माहिती संकलित केली. त्या माहितीच्या आधारे इको क्लब फॉर मिशन लाईफ च्या प्रमुख विज्ञान शिक्षिका श्रीमती सारिका जैन व इयत्ता 9 वी च्या विद्यार्थ्यांनी शाळेतील सर्व

झाडांच्या सर्व प्रजातीबद्दल सामान्य नाव, शास्त्रीय नाव, औषधि गुणधर्म, उपयोग इ. माहिती समाविष्ट असणारे क्यू आर कोड तयार केले. हे क्यू आर कोड तयार करताना विद्यार्थ्यांचे तांत्रिक कौशल्य विकसित करणे तसेच शाश्वत जीवनशैली साठी योगदान देणारे पर्यावरणपूरक वर्तन आणि दृष्टिकोन निर्माण करण्यास प्रोत्साहन मिळते. हा क्यू आर कोड स्कॅन केल्यावर त्या संबंधित झाडाविषयी संपूर्ण माहिती मिळते. त्या झाडाचे गुणधर्म आणि उपयोग समजल्यावर असे उपयुक्त वृक्ष संवर्धनाची प्रेरणा विद्यार्थ्यांमध्ये जागृत होईल आणि वृक्षसंवर्धनाने आपली वसुंधरा पुलकित होउन ग्लोबल वॉर्मिंग सारख्याच दुष्परिणामांना आटोक्यात आणण्यात निश्चितच हातभार लागेल. या उपक्रमात मुख्याध्यापक गोरख नजन यांच्यासह इयत्ता पाचवी ते नववी चे 450 विद्यार्थी व सर्व शिक्षकांनी सहभाग नोंदवला.

देशमुख हत्या प्रकरणात आमचा कुठेही सहभाग नाही — वाल्मिक कराड

सरपंच संतोष देशमुख यांची गत ९ डिसेंबर रोजी निर्घृण हत्या झाली होती. या प्रकरणात माजी मंत्री धनंजय मुंडे यांचे विश्वासू वाल्मिक कराडसह अन्य काही आरोपींवर बीड कोर्टात खटला सुरू आहे. या खटल्याची आज सुनावणी झाली. त्यात वाल्मिक कराड व विष्णू चाटे या दोघांनी दाखल केलेल्या डिस्चार्ज अर्जावर सरकारी पक्षाने आपली बाजू मांडली. या प्रकरणी मूळ फियोदीचा जबाब मागवण्यात आला आहे. पण तो अद्याप सादर झाला नाही. त्यामुळे कोर्टाने या प्रकरणाची सुनावणी ७ मेपर्यंत स्थगित केली.

या संक्षिप्त सुनावणीनंतर वाल्मिक कराडचे वकील विकास खाडे यांनी या प्रकरणी आरोप निश्चित करण्याची वेळ अद्याप आली नसल्याचे स्पष्ट केले. चार्ज फ्रेम करण्याची स्टेज अजून आली नाही. प्रथम डिस्चार्ज अर्जावर सर्व पक्षांचा युक्तिवाद होईल. त्यानंतर कोर्ट आपला निर्णय देईल. तदनंतर आरोप निश्चितीची प्रक्रिया सुरू होईल,

असे ते म्हणाले.

ते पुढे म्हणाले, प्रस्तुत प्रकरणातील दोषारोपपत्राशी संबंधित काही दस्तावेज व डिजिटल पुरावे अद्याप सर्व आरोपींना मिळाले नाहीत. काही आरोपींचे जबाब सादर झालेत. पण इतरांच्या जबाबांची अद्याप प्रतीक्षा आहे. त्यामुळे कोर्टाने आजची सुनावणी स्थगित केली. विशेष म्हणजे प्रथमदर्शनी आमचा या प्रकरणात कुठेही सहभाग दिसून येत नाही असा युक्तिवाद आम्ही कोर्टात केला. त्यावर दोषारोपपत्रातील पुराव्यांच्या आधारावर सरकारी वकिलांनी आपली बाजू मांडली. त्यात काय पुरावे गोळा केले व काय म्हणणे सादर केले हे युक्तिवादातून समोर येईल. दरम्यान, आजच्या सुनावणीत विष्णू चाटेला बीड कारागृहात हलवण्याच्या मागणीवर आज सुनावणी झाली. त्यावर कारागृह अधीक्षक व सरकारी पक्षाने आपले म्हणणे कोर्टापुढे सादर केले. या प्रकरणी आता न्यायालयाच्या निर्णयाची प्रतीक्षा आहे.

बीड : संतोष देशमुख हत्या प्रकरणाची आज पुन्हा बीड कोर्टात सुनावणी झाली. या सुनावणीत या हत्याकांडातील मुख्य आरोपी असणाऱ्या वाल्मिक कराडच्या वकिलाने आपल्या अशिलाचा या प्रकरणात सकृतदर्शनी कुठेही सहभाग दिसून येत नसल्याचा दावा केला. त्यानंतर कोर्टाने या बहुचर्चित खटल्याची सुनावणी ७ मे पर्यंत तहकूब केली. पुढील सुनावणीला विशेष सरकारी वकील उज्ज्वल निकम स्वतः उपस्थित राहणार आहेत. बीडच्या मस्साजोगचे

बीडमध्ये कला केंद्राच्या नावाखाली वेश्या व्यवसाय

बीड : मस्साजोगचे सरपंच संतोष देशमुख यांच्या हत्या प्रकरणानंतर बीड जिल्ह्यातील गुन्हेगारी समोर आली होती. त्यानंतर गुन्हेगारीच्या अनेक घटना उघडकीस आल्या होत्या. त्यात आता केजमधील एका कला केंद्रामध्ये वेश्या व्यवसाय सुरू असल्याचा प्रकार समोर आला आहे. पोलिसांनी या कला केंद्रावर २३ एप्रिलच्या मध्यरात्री धाड टाकली. या कारवाईत १० महिलांची सुटका करण्यात आली. याप्रकरणी तिघांविरुद्धात तक्रार दाखल करण्यात आली आहे. या कला केंद्रावर ठाकरे गटाच्या बड्या नेत्याचा वरदहस्त असल्याचा आरोप केला जातोय, अशी तक्रार पोलिसांत दिली गेली होती.

सामाजिक कार्यकर्त्या अंजली दमानिया यांनी सोशल मीडियावर पोस्ट करत महालक्ष्मी कला केंद्रात सुरू असलेल्या कारभाराचा भंडाफोड केला. दमानिया यांनी या कला केंद्रातील ४ व्हिडिओ शेअर केले आहेत. यामध्ये कला केंद्रात काम करणाऱ्या महिलांना अनैतिक कृत्यांमध्ये गुंतवून वेश्याव्यवसायाला चालना देण्यात सक्रियपणे सहभागी असल्याचे आढळून आल्याचे अंजली दमानिया यांनी म्हटले आहे. याबाबत त्यांनी मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस आणि गृह राज्यमंत्री योगेश कदम यांच्याकडे पुरावे दिले होते, अशी माहिती दमानिया यांनी आपल्या सोशल मीडिया पोस्टमध्ये दिली आहे.

बीड जिल्ह्यात, कला

केंद्राच्या नावाखाली वेश्याव्यवसाय रॅकेट चालू होते. त्याचे पुरावे मी मुख्यमंत्र्यांना (गृहमंत्र्यांना) आणि गृहराज्य मंत्री योगेश कदम यांना पाठवून छपा मारण्याची विनंती केली. २०२३ मध्ये हे कला केंद्र उबाटा गटाच्या रत्नाकर शिंदे ह्यांचे होते. जुलै २०२३ ला देखील ह्या कलाकेंद्रावर पोलिसांची रेड झाली होती. काल २३ एप्रिल रोजी मध्यरात्री बीड पोलिसांनी केज तालुक्यातील उमरी शिवारातील महालक्ष्मी कला केंद्रावर छपा टाकला. या छापेमारी दरम्यान, सदर प्रतिष्ठानाचा व्यवस्थापक कला केंद्रात काम करणाऱ्या महिलांना अनैतिक कृत्यांमध्ये गुंतवून वेश्याव्यवसायाला चालना देण्यात सक्रियपणे सहभागी असल्याचे आढळून आले. परिणामी, सदर आस्थापनेच्या परिसरातून १० महिलांची सुटका करण्यात आली.

त्यानुसार, राज्याच्या वतीने अनैतिक वाहतूक प्रतिबंधक कायदा (PITA), कलम ३, ४, ५ आणि ६, तसेच भारतीय दंड संहितेच्या कलम १४३ अंतर्गत कला केंद्राच्या मालकाविरुद्ध, मालकाचा मुलगा (जो प्रतिष्ठान चालवत होता) आणि संबंधित व्यवस्थापकाविरुद्ध तक्रार दाखल करण्यात आली आहे. या कारवाईत कठोर कलमे लावली गेली आहेत आणि त्यात सहभागी असलेल्या सर्वांवर गुन्हा दाखल करणार आहेत, असे सामाजिक कार्यकर्त्या अंजली दमानिया यांनी आपल्या ट्विटमध्ये म्हटले आहे.

आतंकवाद्यांचे मेसेज समजण्यासाठी राज्यात उर्दू सुद्धा शिकवली पाहिजे - संजय गायकवाड

यावेळी दहशतवाद्यांनी पर्यटकांना लक्ष केले. या हल्ल्यात २६ पर्यटक ठार झाले असून अनेक पर्यटक जखमी झाले आहेत. पहलगाम दहशतवादी हल्ल्यावरून देशभरातून तीव्र संताप व्यक्त होत आहे. यावर राजकीय वर्तुळातूनही प्रतिक्रिया येत आहेत. त्यातच, आमदार संजय गायकवाड यांनी उपरोक्त विधान केले.

हिंदी भाषेला विरोध करून काही पक्ष राजकारण करत आहेत. मात्र, हिंदी ही राष्ट्रीय भाषा आहे, सगळीकडे हिंदी बोलल्या जाते, असे संजय गायकवाड म्हणाले. मी तर म्हणेन आतंकवाद्यांचे मेसेज समजण्यासाठी हिंदीच काय तर राज्यात उर्दू सुद्धा शिकवली गेलीच पाहिजे, असे वक्तव्य संजय गायकवाड यांनी केले. आमदार गायकवाडांच्या या वक्तव्याने अनेकांच्या भुवया उंचावल्या आहेत. पहलगाम हल्ला हा मुस्लिम आतंकवादाचा चेहरा, यातील दहशतवाद्यांनी धर्म, लिंग तपासून गोळ्या घातल्या हे धक्कादायक आहे असे म्हणत या आतंकवाद्यांना पकडून त्यांच्या माना छोटल्या पाहिजेत, अशी मागणीही त्यांनी केली. दरम्यान, पहलगाम

येथील दहशतवादी हल्ल्यानंतर ठाकरे गटाचे खासदार संजय राऊत यांनी केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांच्या राजीनाम्याची मागणी केली. याबाबत संजय गायकवाड यांना विचारले असता, आमच्या देशाच्या नेत्यांना अक्कल नावाची गोष्ट नाही. संजय राऊत यांना प्रत्येक गोष्टीत राजकारण दिसते. ते नालायक माणूस आहेत. देशावर संकट आहे. देशातील हिंदू मारल्या गेले आणि तुम्हाला राजीनाम्याची मागणी करून राजकारण करायचे. राजीनाम्याच्या मागणी करता वेगळे विषय काढायचे आणि आतंकवादी मोकट सोडून द्यायचे का? असा सवाल गायकवाड यांनी केला. गृहमंत्र्यांना संधी तरी द्या. जर त्यांनी महिन्यात दोन महिन्यांत काही केले नाही, तर मग तुम्ही राजीनाम्याची मागणी करा. आज कुणाच्या राजीनाम्याने आतंकवादी मिळणार नाहीत. कुणाला त्या पदावरून खाली केले, तर आतंकवाद्यांना पळायला मोकळी जागा होईल. त्यामुळे संजय राऊत सारख्या नालायक माणसाने आपले थोबाड बंद ठेवले पाहिजे, अशा शब्दांत संजय गायकवाड यांनी आपला संताप व्यक्त केला.

बुलढाणा : राज्यात शाळेत इयत्ता पहिलीपासून हिंदी भाषेची सक्ती करण्यात आल्यानंतर चांगलेच वादंग निर्माण झाले होते. मागील काही दिवसांपासून सुरू असलेला हा वाद तात्पुरता शांत झाल्यानंतर आता शिंदे गटाचे नेते आणि आमदार संजय गायकवाड यांनी राज्यात हिंदीसोबत उर्दू देखील शिकवली पाहिजे, असे वक्तव्य केले आहे. या वक्तव्यामागे त्यांनी अजब तर्क लावला आहे. आतंकवाद्यांचे मेसेज समजण्यासाठी हिंदीच काय तर राज्यात उर्दू सुद्धा शिकवल्या गेलीच पाहिजे, असे ते म्हणालेत. संजय गायकवाड यांच्या या वक्तव्यामुळे अनेकांच्या भुवया उंचावल्या आहेत.

जम्मू काश्मीरमधील पहलगाम येथे मंगळवारी दुपारी अतिरेक्यांनी हल्ला केला.

मराठावाड्यातील नं. १ चे डी.टी.पी. सेंटर

साहिल कॉम्प्युटर्स अँड मल्टी सर्विसेस

डी.टी.पी. जॉब वर्क

एम.फिल-पी.एच.डी. थेसिस

मराठी, हिंदी, इंग्रजी

कलर प्रिंट स्कॅनिंग

डिस्क

स्पयरल बायंडिंग

लॅमिनेशन

थेसिस बायंडिंग

विद्यापीठ गेट जवळ, जयसिंगपूरा, औरंगाबाद

8956362639, 8087880274, 9405109103

जातीचे बदलते स्वरूप : काही निरीक्षणे

अलीकडे ‘जाती’बाबत मोठ्या प्रमाणावर चर्चा होत आहे. वर्तमानात ‘जात’ बदलत असली तरी, तिच्यात सातत्यपण आहे असे लक्षात येते. बदल आणि सातत्य हे जातीचे वर्तमान स्वरूप आहे असे अनेक समाजशास्त्रज्ञांनी अधोरेखित केले आहे. खरे तर काय बदलते व काय बदलत नाही हे पाहणे मजेशीर आहे. पहिल्यांदा जातीव्यवस्थेविषयी काही समजूती/मान्यता बघू. जात ही खेड्याचे वैशिष्ट्य आहे. २. पारंपरिक जीवनामध्ये जात सार्वत्रिक आढळते. ३. जात ही हिंदू धर्माची अविभाज्य घटक आहे. जात ही सामाजिक भांडवल (सोशल कॅपिटल) असून सामाजिक जाळे निर्माण करणारी व्यवस्था आहे. खासगी क्षेत्रात जातीच्या नेटवर्कची चलती असते. भारतात जवळजवळ दोन तृतीयांश भारतीय खेड्यात वास्तव्य करतात. अधिकांश लोक उदरनिर्वाहासाठी अकृषक अर्थव्यवस्था (नॉन फॉर्म इकॉनोमी) या उत्पादन स्रोतावर अवलंबून आहेत. म्हणजेच ही लोकसंख्या शेती उत्पादनात अडकून न पदता खेड्याच्या बाहेर जाऊन छोट्या मोठ्या शहरांमध्ये/तालुक्यांमध्ये जाऊन रोजी रोटी कमावतात. शेतकऱ्यांच्या शेतीवर न राबता अकृषक अर्थव्यवस्थेचे ते वाहक बनले आहेत. परिणामी गावगाड्यातील एकमेकांवर अवलंबून असलेल्या जातीची व्यवस्था नष्ट झाली. पारंपरिक जजमानी पद्धत किंवा बलुतेदारी व्यवस्था विघटित झाली. लहान लहान सेवा पुरवठादार (सर्विस प्रोव्हायडर) जाती सेवेच्या मोबदल्यात ‘नगदी व्यवहार’ करू लागले. बलुत किंवा सेवेच्या मोबदल्यात धान्य/ शिधा घेणे बंद झाले. दाता-याचक, मालक-बलुतेदार संबंध नाहीसे झाले. जात व पारंपरिक व्यवसाय संबंध संपुष्टात आले. एखादी जात पारंपरिक व्यवसाय न करता आधुनिक-जातीनिरपेक्ष व्यवसाय करू लागली. ग्रामीण भागातील माणसे मोबाईल झाल्याने रोजच्या जगण्याचा अर्थ त्यांच्या लक्षात आला. पारंपरिक श्रेणीबद्धता/सोपानपरंपरा क्षीण झाली; मात्र जातीमध्ये आंतरभेद निर्माण झाले पदानुक्रमापासून ते मोठ्या बदलांपर्यंत (from hierarchy to difference) असा जातीचा प्रवास आज सुरू आहे. सामाजिक/सांस्कृतिक/ विविध विधीकरणात्मक (सामाजिक अनुष्ठान) श्रेणीबद्धता लोप पावत आहे; तथापि जातीमध्ये भेददर्शी रचना (differences) आर्थिक आधारावर निर्माण झाली आहे. त्याचबरोबर घटनात्मक लोकशाहीच्या ‘घटनेसमोर सारे समान’ या तत्त्वामुळे सर्व नागरिक समान पातळीवर आल्याने ‘श्रेणीबद्ध संस्कृती’ (culture of hierarchy) निकाली निघाली. स्वमान्यता व स्वअस्तित्व सूत्र मान्यता पावल्याने पारंपरिक श्रेणीबद्ध तंत्र क्षीण झाले आहे. जातीला सामाजिक भांडवल व नेटवर्कची बाजू आहे असे संबोधले जाते. शाळा, महाविद्यालय, पतपेढी, रक्तपेढ्या, सहकारी बँका, सहकारी संस्था, जात संघटना, दवाखाने, जातवार निवासस्थाने यांना जातीचा भक्कम पाठींबा असून त्यातून जातीची गुंफण तयार झाली आहे. आज जातीची कुणाला गरज आहे? कुठच्या हेतूसाठी ? लेबर मार्केट, इन्फॉर्मल सेक्टर आणि कापॉरेट क्षेत्रात जातीची भूमिका व स्थान काय आहे? जात, वर्ण व जाती क्लस्टर या तीन स्वरूपात जातीचा वावर सुरू आहे. अलीकडच्या दशकात जाती क्लस्टर निर्माण करून प्रमुख जातीतील उप-जाती जातीसंघटनांच्या माध्यमातून राजकारणात प्रवेश करून प्रभुत्व निर्माण करू पाहत आहे. जाती ते समाज या संक्रमणात जातीच्या ओळखीला खूप महत्त्व

प्राप्त झाले आहे. बहुतांश भारतीय जातीच्या-उपजातीच्या नावाने आपली ओळख करून देतात. कास्ट आयडेंटिटीचे खूळ झपाट्याने वाढताना दिसत आहे. जात ही ‘व्यवस्था’ म्हणून विद्यमान नाही तर ‘जात ओळख’ म्हणून जीवत आहे, असे अनेक समाजशास्त्रज्ञांनी अधोरेखित केले आहे. ग्रामीण अर्थव्यवस्था हक्क हळूहळू नष्ट होत असल्यामुळे जातीचे ‘अ-विधीकरण’ होत आहे. डॉ-रिच्यूअलायझेशन ऑफ कास्ट, विधी व कर्मकांड झपाट्याने कमी होत आहेत. जातींनी ‘राजकारणाला’ वापरले व ‘राजकारणांनी जातीला’ वापरले हे निरीक्षण जुनेच आहे व ते बरोबर आहे. भारतीय आधुनिकता, लोकशाही व भांडवलशाही यांच्यामुळे ही जात क्षीण होताना दिसत आहे. घटनात्मक तरतुदीमुळे, विशेषतः आरक्षणामुळे व इतर शासन पुरस्कृत धोरणामुळे जातीमध्ये फार मोठा बदल झाल्याचे मागच्या काही दशकांमध्ये अनुभवास आले आहे. शिक्षणातील संधी व सामाजिक आणि आर्थिक गतिशीलतेमुळे अनुसूचित जातीमध्ये ‘नवा मध्यमवर्ग’ निर्माण झाला आहे. हा वर्ग समुदायाचे हितसंबंध, आकांक्षा व उत्सुकता याचे उच्चारण करू लागला आहे. औद्योगीकरण, नागरीकरण, नोकरशाहीची वाढ यामुळे अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांना नोकरांची संधी उपलब्ध झाली. मागासवर्गीय आरक्षणाचे फायदे घेत असल्यामुळे ‘कास्ट व्हॅलेडीटी सर्टिफिकेट’ सादर करावे असा शासनाने आदेश काढला. म्हणजे एका अर्थाने ‘कास्ट व्हॅलिड’ झाली ना? जातीला युनिट मानून सरकारी दरबारी व्यवहार केले जातात. यामुळे जात बळकट होते की ढिली होते ? जातीच्या आधारावरच प्रबळ जाती आरक्षणाची मागणी करत आहे. आज मराठवाड्यात मराठा-वंजारी वाद तीव्र झालेला आहे. बीड जिल्हा याची संग्राम भूमी. जातीचे ध्रुवीकरण मोठ्या वेगाने होत आहे. आपापली जात बळकट करण्याचा व पुन्हा सक्रियकरण करण्याचा विचार जातीच्या हंगामी होताना दिसतो. म्हणून यापूर्वी म्हटल्याप्रमाणे, जात ही व्यवस्था म्हणून मृतप्राय होत असताना जातीच्या अस्मिता आता बळकट होत असताना दिसतात. १९७० च्या दशकात हरितक्रांतीच्या तंत्रज्ञानाचा वापर शेती उत्पादन वाढविण्यासाठी झाला. याचा ग्रामीण भागातील जातीच्या सामाजिक संरचनेवर फार मोठा परिणाम झाला. महार की बलुतेदारी व्यवस्था नाहीशी झाल्याने दलित मंडळी खेड्यापाड्यात मृत जनावर उचलण्याची काम करीत नाहीत तसेच ते शेतीवर सालगड्याची कामपण करीत नाहीत. स्थानिक शेती अर्थव्यवस्थेपासून चार हात अंतर ठेवून ही माणसं राहतात, म्हणजे प्रबळ जातीवर शेती करण्याच्या जातीवर अवलंबून राहण्याची प्रवृत्ती समाप्त झाली आहे. आम्ही स्वतंत्र आहोत असा सेन्स विकसित झाला आहे. स्वतंत्र समाज मंदिर, संस्था, धर्मशाळा, प्रार्थमिक शाळा, गुरुद्वारा, आरोग्यसेवा उभारून उच्च वापरले. जाती सोबत नगण्य पातळीवर संबंध ठेवण्याचा प्रयत्न आहे. याचा पुढचा टप्पा म्हणजे गाव पातळीवरील सामुदाय सामुदायिक साधन संपत्ती. खेड्यातील तळे, जंगल, सामुदायिक जमीन, गाथरान जमीनीवर हक्क सांगण्याचा प्रयत्न दलित मंडळी जोरकसपणे करीत आहेत. तडजोड आणि संघर्ष या दोन्ही पातळ्यांवर जातीचा वावर सुरू आहे. शासकीय व बिगर शासकीय धोरणे निर्मितीत जातीचा प्रभाव मुद्दाम वाढविला जात आहे. या पार्श्वभूमीवर अलीकडचा उपवर्गीकरणाचा निवाडा बघणे संयुक्तिक ठरते. महाराष्ट्रात ५९ अनुसूचित

जाती आहेत. त्यांच्यात वर्गवारी करण्याचे ठरत आहे. लहान लहान जातींना आरक्षणाचा लाभ मिळायला हवा. हे जरी खरे असले तरी जातीची वर्गवारी करून नवे जाती कलह निर्माण होतील अशी भीती वाटते. अनुसूचित जातींना विभाजित करा व राज्य करा हे राजकारण आपण नीट समजून घेणे गरजेचे आहे. आरक्षण धोरण अपरिणामकारक करण्याचा राजकीय डाव आहे असे प्रथमदर्शनी दिसते. आरक्षण निकाली काढले आहे. खाजगीकरण, कंत्राटीकरण आणि आऊटसोर्सिंगमुळे सरकारी नोकऱ्या संपल्यागत आहेत. मग वर्गीकरण करून काय साध्य होणार आहे ? जाती-जातीत वाद होतील. जेणेकरून जाती बळकट होण्याची भीती आहे; मग जातीचे उच्चाटन हा मुद्दा विषय पत्रिकेवरून गायब होईल. अनुसूचीमध्ये बिंदू नामावली मध्ये शेवटची जात ‘तुरी’ आहे, त्यांचा नंबर कधी येईल? २००१ जनगणनेप्रमाणे त्यांची संख्या फक्त १८७ आहे. मुकरी जातीची लोकसंख्या ७२, मस्ती २०६, मालामस्ती ३१ लोकसंख्या. या लहान जातीमध्ये आरक्षणाचा लाभ घेणारे आज लोकच नाहीत. त्यांच्यात प्रथम शिक्षण पोचवावे लागेल नंतर ते आरक्षण घेण्यास सक्षम होतील. ‘प्रबळ जात’ ही संकल्पना स्थानिक व क्षेत्रीय जात वास्तव समजून घेण्यासाठी उपयुक्त ठरत नाही. जमीन व अधिकार यांची फारकत झाली आहे. हा एक ऐतिहासिक बदल समाजात दिसत आहे. आम्ही अपवित्र आहोत, आमच्या गरिबी व वंचिततेसाठी आमचे ‘कर्म’ जबाबदार आहे असे लोक आज गृहीत धरीत नाही. मुळातच जात श्रेणीबद्ध राहिली नसून सामाजिक भेददर्शी झाली आहे. समकालीन परिस्थितीत जातवास्तव समजण्यासाठी ‘सांस्कृतिकरण’ प्रक्रिया अपुरी असून इथनिसायजेशन ऑफ कास्ट ही प्रक्रिया उपयोगी पडते. महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या सांस्कृतिककरणाच्या फंद्यात अडकले नाहीत. त्यांनी जातीची नवीन अस्मिता ओळख (इथनिक आयडेंटिटी) निर्माण केली. बौद्ध अस्मिता व बौद्ध संस्कृती निर्माण केली. ब्राह्मणेत्तर चळवळीने मागास जाती ह्या मूळ निवासी असून पूर्वाश्रमीचे बौद्ध आहेत यावर जोर देऊन चळवळी सुरू केल्या. द्रविड-बौद्धांना आर्यांना कमी लेखून समाजात श्रेणीबद्धता तयार करण्याची प्रयत्न केले. दक्षिण व पश्चिम भारतात जातीच्या संघटनांनी इथनिसायजेशन प्रक्रिया मोठ्या प्रमाणात सुरू केली. या प्रक्रियेमुळे मागास जातींना एक पर्यायी समतावादी संस्कृती तयार करता आली. जाती संघटनांनी नवीन परिवर्तन घडवून आणण्यासाठी भूमी तयार केली असा निष्कर्ष अभ्यासांती निघाला आहे. याउलट हिंदी बेल्टमध्ये मागासजातींनी व शूद्रांनी सांस्कृतिककरणाचा मार्ग अवलंबविला. ब्राह्मणांचे/आर्यांचे प्रभुत्व मान्य करून त्यांचे अनुकरण केले अशा घटितास आर्य समाज चळवळीने मोठा हातभार लावला. थोडक्यात हिंदी बेल्टमध्ये जातींनी सांस्कृतिककरणाच्या प्रक्रियेचा अवलंब केला तर दक्षिण व पश्चिम बेल्ट मध्ये या जाळ्यात न अडकता आपल्या जातीची स्वतंत्र ओळख व संस्कृती निर्माण केली. या प्रक्रियेला ethnicization of caste असे संबोधतात. दोन्ही प्रक्रिया परस्परविरोधी आहेत असे आपल्या लक्षात येते. जमीनदारी, सामाजिक अनुष्ठान श्रेणी पद्धतीचा व प्रभुत्वाचा न्हास होत असला तरी, राजकीय व आर्थिक प्रभुत्वाचा न्हास झाला असे म्हणता येत नाही. याउलट जाट, पटेल, मराठा, रेड्डी, कम्मा, लिंगायत, व्होकलिंगा व इतर तत्सम जाती क्षेत्रीय सत्ता गाजवताना दिसतात. ग्रामीण भागातील

बहुतांश लोक जातीअंतर्गत (endogamy) विवाहाला प्राधान्य देतात. जवळजवळ सर्वच निवडणुकीत जातीच्याच उमेदवाराला मत देण्याचा कल आहे. म्हणून जातीने राजकारणाचा उपयोग केला आणि राजकारणांनी जातीचा उपयोग केला असे खेदाने म्हटले जाते. दलितांच्या राजकारणाला आयडेंटिटी पॉलिटिक्स म्हणून हिणवले जाते, कुचेष्टा केली जाते. महाराष्ट्रात विधानसभा निवडणुकीच्या तोंडावर ओबीसी तसेच भटक्या-विमुक्त जाती जमातीच्या स्वतंत्र महामंडळाची घोषणा केली. आता या महामंडळांना उपकंपन्यांचा दर्जा देण्याचा निर्णय घेतला आहे. सुतार, बारी, आगरी, सोनार, वाणी, तेली, विणकर, गवळी, गुजर, लेवा पाटीदार, लोहार, शिंपी, नागपंथीय, लोणारी अशा वेगवेगळ्या जाती समूहासाठी तयार करण्यात आलेल्या आर्थिक विकास महामंडळांना मूर्त स्वरूप देण्यात आले आहे. यापूर्वी महात्मा फुले, अण्णाभाऊ साठे, वसंतराव नाईक, अण्णासाहेब पाटील, यांच्या नावाने विशिष्ट जाती समूहासाठी समूहांच्या कल्याणासाठी विविध महामंडळाची स्थापना सरकारकडून करण्यात आली होती, त्यात भर पडत अनेक छोट्या जात समूहांसाठी महामंडळाची स्थापना करण्यात आली आहे. सारांश जातीचा परिप्रेक्ष्य व जातीचे बदलते स्वरूप समजून घेण्यासाठी खालील निरीक्षणे बघणे आवश्यक आहे • लोकशाहीकरण व आधुनिकीकरण हे जातीला एक दबाव गट संबोधतात. • Ethnicization प्रक्रिया जातीला स्वतंत्र सांस्कृतिक अस्मिता असणारा लोक गट म्हणून मान्यता देते. सांस्कृतिक दृष्टीने भिन्न असणारा लोकांचा समूह, ज्या समूहांच्या स्वतंत्र सांस्कृतिक प्रथा, अस्मिता, श्रद्धा, नियमने आणि परंपरा असतात. • उत्पादकता ही जातीला मूल्यवर्धन करून नवे नेटवर्क जन्माला घालते. सामाजिक आणि आर्थिक भांडवलाची निर्मिती करून फक्त स्वतःच्या जातीच्या किंवा जाती समूहाचे हितसंबंध जोपासण्याचा प्रयत्न करते. • जात ही व्यक्तिगत बाब आहे. जाती अंतर्गत विवाहावर लक्ष केंद्रित करणारी संस्था आहे (इंडोगॅमी प्रॅक्टिस) • समायोजन व संघर्ष या दोन्ही पातळ्यांवर जात आज कार्यरत दिसते. • जात ही तयार/आयते हत्यार असल्याने विवाह, राजकारण आणि धार्मिक क्षेत्रात पुन्हा सक्रियकरण करणे सुलभ होते. • दलितांनी जातीच्या संघटना व राजकीय पक्ष स्थापन करून ते निश्चयपूर्वक प्रतिपादन करत आहेत. या प्रतिपादनास ‘तळातून व्यक्त होणारा परिप्रेक्ष्य’ (परस्पेक्टिव्ह फ्रॉम बिलो) असे म्हटले जाते. • जाती निर्मूलनाचा विषय मागे पडला आहे तर जात सक्षमीकरणाचा कार्यक्रम जोर धरत आहे. आम्हाला मागास म्हणून मान्यता द्या व मागासांच्या सूचीमध्ये समाविष्ट करा अशी अनेक जातींची मागणी आहे. • दलितांचे आर्थिक सक्षमीकरण झालेल्या बेल्ट मध्ये अत्याचाराचे प्रमाण वाढले आहे. आर्थिक दृष्ट्या सुधारलेल्या जिल्ह्यांमध्ये दलित व सवर्णांच्या आर्थिक दर्जा मधील अंतर कमी होत असून अशा जिल्ह्यांमध्ये अत्याचाराचे प्रमाण वाढत आहे, असे संशोधन पुढे आले आहे; म्हणून दलित प्रतिपादन हे जखमीचे गृहीतक (proposition) ठरत आहे. वरील विवेचनावरून जातीत होणारा बदल, सातत्य आणि जातीचा वावर समजण्यास मदत होईल.

प्रा.पी.जी.जोगदंड

निवृत्त प्राध्यापक,

समाजशास्त्र विभाग, मुंबई विद्यापीठ,

संपर्क: ९९२००२६१०९